

УДК 343.985

Г. І. Резнікова, аспірант лабораторії «Використання сучасних досягнень науки і техніки у боротьбі зі злочинністю» Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса НАПрН України, м. Харків

ПРОФЕСІЙНА ТАЄМНИЦЯ: ПОНЯТТЯ, ОЗНАКИ ТА ВИДИ

У статті аналізується поняття та природа професійної таємниці. Досліджуються загальні ознаки професійної таємниці та її різновиди.

Ключові слова: інформація, професійна таємниця, ознаки професійної таємниці, види професійної таємниці.

Актуальним завданням сьогодні є забезпечення правоохоронних органів науково обґрунтованими методичними рекомендаціями з розкриття та розслідування злочинів щодо розголошення професійних таємниць. Вирішення такого завдання передбачає, по-перше, розробку криміналістичної класифікації злочинців щодо розголошення професійних таємниць; по-друге, формування криміналістичної характеристики злочинів щодо розголошення професійних таємниць, як основи методики розслідування окремих видів (груп) злочинів. Проте вирішення будь-якого наукового завдання передбачає встановлення сутності об'єкта наукового дослідження, тобто категорії «професійна таємниця».

Сьогодні термін «таємниця» позначає більше тридцяти різновидів інформації з обмеженим доступом. В усьому різноманітті існуючих таємниць особливе місце посідають «професійні» таємниці. Проте серед науковців немає єдності щодо змісту поняття «професійна таємниця», її ознак та видів. Отже, визначення змісту поняття «професійна таємниця», встановлення його суттєвих ознак є необхідною передумовою формування криміналістичної характеристики злочинів щодо розголошення професійних таємниць.

Великий тлумачний словник сучасної української мови надає таке визначення таємниці: «1) те, що приховується від інших, відоме не всім, секрет; те, що не підлягає розголошенню; відомості, знання про щось, способи досягнення чого-небудь, невідомі іншим; 2) те, що не пізнане, не стало відомим або ще не доступне пізнанню; прихована внутрішня сутність явища, предмета; прихована причина»¹. Таємниця є явищем правової дійсності, яке можна дослідити у трьох аспектах, зокрема: 1) як певну інформацію обмеженого доступу, з приводу якої існують певні правовідносини; 2) таємниця як сукупність правових норм, що регулюють певні відносини в інформаційній сфері (правовий інститут); 3) як вид правового режиму інформації².

Перший аспект – таємниця як конкретна інформація, з приводу якої складаються певні правовідносини. Визначення таємниці як певного роду інформації пропонує В. А. Мазуров. Так, під таємницею автор розуміє конфіденційні та секретні відомості приватного життя громадян, які охороняються законом у підприємницькій, фінансовій, політичній, економічній, військовій та інших сферах життя, відомі або довірені певному колу осіб унаслідок виконання ними професійних, службових та інших обов'язків, незаконне одержання, використання, розголошення яких заподіює шкоду або створює загрозу заподіяння шкоди правам та законним інтересам громадян, суспільства, держави і тягне за собою настання відповідальності винних осіб згідно з чинним законодавством³. Автор поділяє інформацію на два різновиди – конфіденційну та секретну. Проте сам термін «секретний» є рівнозначним терміну «таємний» та вживається для позначення одного явища – таємниці. В. Г. Лісогор зазначає, що поняття «таємниця», «конфіденційна інформація»⁴,

¹ Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. В. Т. Бусел. – К. ; Ірпінь : Перун, 2002. – С. 1426.

² Огородов Д. В. Правовые отношения в информационной сфере : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.14 / Д. В. Огородов ; Рос. акад. наук ; Ин-т государства и права. – М., 2002. – С. 132.

³ Мазуров В. А. Тайна: государственная, коммерческая, банковская, частной жизни. Уголовно-правовая защита : учеб. пособие / В. А. Мазуров. – М. : Дашков и Ко, 2003. – С. 13.

⁴ Конфіденційність (англ. confidentiality, privacy) – властивість не підлягати розголосові; довірливість, секретність, суто приватність.

«секрет»¹ рівнозначні. Але при цьому автор наголошує, що відмінність між таємницею та конфіденційною інформацією полягає у тому, що в юридичній науці таємниця означає ще й правовий режим інформації². Особливість конфіденційної інформації полягає в тому, що не змінюючи свого фактичного змісту, вона може одночасно належати до різних категорій відомостей з обмеженим доступом, відносно яких установлені особливі правові режими використання та захисту інформації³. Наприклад, персональні дані про фізичну особу одночасно можуть належати до предметної частини різних таємниць і захищатись різними правовими режимами (державної, службової, професійної таємниці). Проведене анкетування слідчих та оперативно-розшукових працівників МВС України, СБУ, прокуратури свідчить, що опитані респонденти вважають персональні дані осіб (підозрюваних, потерпілих, свідків) інформацією, яка належить до таємниці слідства (86 %). Опитані банківські працівники відносять персональні дані клієнта банку до банківської таємниці (100 % респондентів). Отже, варто погодитись із зауваженнями, зробленими В. Ю. Шепітьком, що за своєю сутністю конфіденційна інформація є різновидом такого правового інституту, як таємниця⁴.

Другий аспект – таємниця як сукупність правових норм, що регулюють певні відносини в інформаційній сфері (правовий інститут). І. В. Смолькова наголошує, що таємниця виникає в двох галузях суспільного життя – соціальній та правовій, що дає підстави визнати її соціально-правовим інститутом. Розглядаючи таємницю як явище правової сфери, Ю. С. Пилипенко зазначає, що таємниця є правовим явищем та правомірною заборонаю доступу до інформації, несанкціоноване отримання якої або розголошення чи інше

¹ Секрет (від франц. secret) – особливий, окремих, таємний, прихований.

² Лісогор В. Г. Криміналістичне забезпечення збереження таємниці досудового слідства : наук.-практ. посіб. / В. Г. Лісогор. – Д. : Юрид. акад. МВС України, 2005. – С. 9.

³ Рожнов А. А. Уголовно-правовая охрана профессиональной тайны : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / А. А. Рожнов ; Казан. гос. ун-т. – Казань, 2002. – С. 12.

⁴ Шепітько В. Ю. Вибрані твори / Избранные труды / В. Ю. Шепітько. – Х. : Вид. агенція «Апостіль», 2010. – С. 67.

використання може завдати шкоди учасникам правовідносин, які існують із приводу таємниці¹.

Третій аспект – таємниця як вид правового режиму інформації. Правовий режим конфіденційної інформації передбачає її захист не лише від розголошення, а й від іншого неправомірного використання². Одна й та сама інформація може одночасно охоронятися кількома правовими режимами. Тобто одна й та сама інформація, додатково до першого, набуває другий (третій і т. д.) правовий режим таємниці. Особливо такий процес спостерігається на прикладі професійної таємниці, коли її існування може додатково супроводжуватись режимом захисту службової таємниці.

Узагальнюючи позиції учених щодо природи професійної таємниці, умовно можна виокремити два шляхи вирішення зазначеної проблеми. **Перший підхід** – професійна таємниця розглядається у *широкому розумінні* як матеріали, документи, інші відомості, якими користується особа у процесі та у зв'язку з виконанням своїх професійних обов'язків, що забороняється розголошувати у будь-якій формі³. В юридичній енциклопедії «професійна таємниця» визначається як узагальнена назва відомостей (переважно з обмеженим доступом), якими володіє особа у зв'язку зі здійсненням нею професійної діяльності й розголошення яких заборонено. В Україні такими є відомості, що становлять адвокатську, банківську, лікарську, комерційну, нотаріальну, службову таємницю, таємницю листування, телефонних розмов, поштових відправлень та інших повідомлень, таємницю усиновлення (удочеріння) тощо. За такою логікою різновидом професійної таємниці є службова. До неї належать відомості, якими користуються у процесі та у зв'язку з виконанням своїх службових обов'язків особи, визначені законом службовими, тобто такими, що постійно чи тимчасово здійснюють функції представників влади, а також обіймають постійно чи тим-

¹ Пилипенко Ю. С. Общие теоретические аспекты института тайны / Ю. С. Пилипенко // Государство и право. – 2009. – № 7. – С. 19–24.

² Там само.

³ Виноградова Г. Професійна таємниця в міжнародно-правових джерелах: окремі питання регулювання та використання в законодавстві України [Електронний ресурс] / Г. Виноградова. – Режим доступу: <http://www.justinian.com.ua/print.php?id=2219>. – Заголовок з екрана.

часово на підприємствах, в установах чи організаціях незалежно від форм власності посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських обов'язків, або виконують такі обов'язки за спеціальними повноваженнями¹. Це відповідає постанові Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику у справах про хабарництво» № 5 від 26 квітня 2002 р., п. 1 абз. 6 якої встановлює, що працівники підприємств, установ, організацій, які виконують професійні (адвокат, лікар, вчитель тощо), виробничі (наприклад, водій) або технічні (друкарка, охоронник тощо) функції, можуть визнаватися службовими особами лише за умови, *що поряд із цими функціями вони виконують організаційно-розпорядчі або адміністративно-господарські обов'язки*.

Другий підхід (вузький) підтримується науковцями, серед яких: І. Л. Бачило², Б. А. Кормич³, В. М. Лопатін⁴, А. А. Рожнов⁵, І. В. Смолькова⁶, О. О. Фат'янов⁷. На думку вчених, професійна таємниця – це охоронювана законом інформація, яка була довірена чи стала відома особі (утримувачу) виключно у зв'язку з виконанням своїх професійних обов'язків, не пов'язаних із державною та муніципальною службою, розголошення якої може спричинити збитки правам та законним інтересам іншої особи (дові-

¹ Юридична енциклопедія : в 6 т. / редкол.: Ю. С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://cycolp.com.ua/content/view/1277/58/1/14/#26849>. – Заголовок з екрана.

² Информационное право / под ред. И. Л. Бачило, В. Н. Лопатин, М. А. Федотов, Б. Н. Топорнина. – СПб. : Питер, 2001. – С. 538.

³ Кормич Б. А. Інформаційна безпека: організаційно-правові основи : навч. посіб. / Б. А. Кормич. – К. : Кондор, 2004. – С. 177.

⁴ Информационное право / под ред. И. Л. Бачило, В. Н. Лопатин, М. А. Федотов, Б. Н. Топорнина. – СПб. : Питер, 2001. – С. 538.

⁵ Рожнов А. А. Уголовно-правовая охрана профессиональной тайны : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / А. А. Рожнов ; Казан. гос. ун-т. – Казань, 2002. – С. 14.

⁶ Смолькова И. В. Проблемы охраняемой законом тайны в уголовном процессе : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.09 / И. В. Смолькова ; Акад. управления МВД России. – М., 1998. – С. 23.

⁷ Фат'янов А. А. Правовое обеспечение безопасности информации в Российской Федерации : учеб. пособие / А. А. Фат'янов. – М. : Изд. группа «Юрист», 2001. – С. 290.

рителя), що довірила ці відомості, які не є державною чи комерційною таємницею¹.

Таким чином, поширеною ознакою професійної таємниці є й те, що вона може належати *«особі, яка у зв'язку зі своїм професійним статусом отримала доступ до конфіденційних відомостей та не перебуває на державній чи муніципальній службі, оскільки у цьому випадку інформація має характер службової таємниці»*. Професійна та службова таємниця, зауважує С. Л. Ємельянов, суттєво відрізняються за суб'єктним та об'єктним складом, умовами виникнення та режимом правового захисту. Утримувачем професійної таємниці є особа, що не перебуває на державній або муніципальній службі, якій певна інформація надана клієнтом – довірительом таємниці. І навпаки, службова таємниця – це конфіденційна інформація, що стала відомою державним органам та органам місцевого самоврядування тільки на законних підставах, у зв'язку з виконанням їх представниками службових обов'язків. На відміну від професійної таємниці, яку становить тільки «чужа» інформація, службова таємниця, окрім таємниці довірителя, може містити ще й службову інформацію². Проте маємо певні застереження щодо такої позиції. Я. Д. Скиба наголошує, що сьогодні органи державної влади, взаємодіючи із зовнішнім середовищем (громадянами і підприємницькими структурами), отримують значну кількість інформації з обмеженим доступом, яку повинні зберігати у відповідному режимі. До неї належать персональні дані, інформація, яка складає комерційну, банківську, професійну таємницю. У зв'язку з цим зовсім не випадково, зазначає автор, що на практиці з'явився інститут податкової таємниці, який за своєю правовою природою є режимом захисту відомостей, що надходять у розпорядження податкових органів³. Тобто службова таємниця не набуває якогось особливого самостійного змісту, а слугує захисту

¹ Информационное право / под ред. И. Л. Бачило, В. Н. Лопатин, М. А. Федотов, Б. Н. Топорнина. – СПб. : Питер, 2001. – С. 535–539.

² Ємельянов С. Л. Стан та розвиток професійної таємниці в Україні / С. Л. Ємельянов // Право і безпека. – 2011. – № 5 (2). – С. 1–7.

³ Скиба Я. Д. Теоретичні підходи до обґрунтування співвідношення службової інформації та службової таємниці / Я. Д. Скиба // Митна справа, Ч. 2, Кн. 2.– 2012. – № 4 (82). – С. 12.

іншої таємної інформації, що потрапила у сферу діяльності державних органів.

Визнаючи самостійність таких професійних таємниць, як банківська, нотаріальна, лікарська та ін., О. О. Кулініч зазначає, що виникає проблема: якщо мова йде про діяльність приватного нотаріуса, то виходить, що зберігання ним відомостей про свою професійну діяльність є професійною таємницею, а якщо розглядати діяльність державного нотаріуса, тоді автоматично його таємниця стає службовою. Розв'язання такої проблеми автор вбачає у тому, що інформація, визнана органами державної влади та місцевого самоврядування секретною та такою, що підлягає захисту, належатиме до змістовної частини службової таємниці, а та інформація, що стосується таємниць особистого життя громадян та передається до цих органів, є не більш ніж професійною таємницею зазначених осіб. Зберігання таємниці «чужої» та «власної» інформації є тим критерієм, що дозволить розмежувати всі діючі види таємниць¹. На нашу думку, розмежування службової та професійної таємниці за критерієм *перебування суб'єкта, якому довірена інформація, на державній або муніципальній службі* є теоретично обґрунтованим та заслуговує на увагу. Проте варто враховувати й те, що на практиці трапляються випадки, коли певна професійна таємниця (на законних підставах) надається органам державної влади, і фактично одна й та сама інформація захищається одночасно як професійною, так і службовою таємницею. Законодавець же визначає професійну таємницю у широкому розумінні², тобто суб'єктом про-

¹ Кулініч О. О. Правова охорона конфіденційної інформації, що перебуває в режимі конфіденційної таємниці / О. О. Кулініч // Проблеми цивільного та господарського права. – 2008. – № 1. – С. 74–78.

² *Примітка. По-перше*, при визначенні поняття професійної таємниці законодавець дотримується широкого розуміння її природи, можливо внаслідок того, що у Законі України «Про державну службу» від 16 грудня 1993 р. № 3723-ХІІ у ст. 1 встановлюється, що державна служба в Україні – це **професійна діяльність осіб**, які займають посади в державних органах та їх апараті щодо практичного виконання завдань і функцій держави та одержують заробітну плату за рахунок державних коштів. Ці особи є державними службовцями і мають відповідні службові повноваження. Посада – це визначена структурою і штатним розписом первинна структурна одиниця державного органу та його апарату, на яку покладено встановлене нормативними актами коло службових повноважень. *По-друге*, у ст. 20 Закону

фесійної таємниці є особа, якій певна інформація стає відомою не лише у зв'язку з виконанням професійних обов'язків, а й додатково й службових. Отже, проаналізувавши позиції науковців та положення законодавства, ми дійшли висновку, що не заперечуючи теоретичної самостійності професійної та службової таємниць, необхідно констатувати їх тісний взаємозв'язок у практичному аспекті збереження інформації, що є предметом професійної таємниці. Розмежування таких таємниць є дещо умовним, що не дозволяє сформулювати комплексний підхід до вирішення практичних проблем розкриття та розслідування розголошення професійних таємниць.

Ще однією ознакою професійної таємниці є те, що **«певні відомості були довірені чи стали відомі представнику відповідної професії у зв'язку з виконанням ним своїх професійних обов'язків»**¹. Установлення правового режиму професійної таємниці, зазначає А. А. Рожнов, буде правомірним лише у випадках, коли отримання доступу до конфіденційної інформації зумовлено специфікою професії та є невід'ємним її елементом. Автор зазначає, що неправильно стверджувати про обов'язок дотримання професійної таємниці щодо осіб, які безпосередньо не здійснюють діяльність із надання відповідних послуг (медичних, юридичних та ін.), але є такими, що мають засновану на законі можливість ознайомитись із конфіденційними відомостями приватного чи комер-

України «Про Рахункову палату» від 11 липня 1996 р. № 315196-ВР говорить, що під професійною таємницею розуміють стан збереження матеріалів, документів, інших відомостей, якими користуються посадові особи Рахункової палати та особи, які залучаються до здійснення функцій Рахункової палати під час проведення перевірок, ревізій, обслідувань, і про які забороняється розголошувати у будь-якій формі до моменту прийняття рішення Рахункової палати. *По-третє*, згідно зі ст. 1 Закону України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» від 12 липня 2001 р. № 2664-III професійною таємницею є матеріали, документи, інші відомості, якими користуються в процесі та у зв'язку з виконанням своїх посадових обов'язків посадові особи державних органів, що здійснюють регулювання ринків фінансових послуг, та особи, які залучаються до здійснення цих функцій, і які забороняється розголошувати у будь-якій формі до моменту прийняття рішення відповідним уповноваженим державним органом.

¹ Рожнов А. А. Уголовно-правовая охрана профессиональной тайны : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / А. А. Рожнов ; Казан. гос. ун-т. – Казань, 2002. – С. 16.

ційного характеру (наприклад, стажист, помічник нотаріуса)¹. З таким твердженням важко погодитись тому, що розголошення певної інформації може спричинити настання негативних наслідків не лише тоді, коли безпосередньо розголошується суть проведеної консультації чи наданої допомоги, а й тоді, коли розголошується факт звернення певної особи, яка персонально ідентифікована. Слушно, на нашу думку, зазначає Л. О. Красавчикова, що громадянина, власне, байдуже, хто може бути «поширювачем» відповідної інформації, – слідчий чи студент, що проходить виробничу практику, нотаріус чи друкарка нотаріальної контори, лікар чи медсестра, посадова особа чи рядовий працівник установи. Суттєвим є лише одне: розповсюдження інформації щодо приватного життя громадянина є неприпустимим².

Ще однією з ознак професійної таємниці є, зокрема, *«заборона розповсюдження конфіденційної інформації, яка встановлена законом чи іншим нормативно-правовим актом»*. Заборона порушення конфіденційності інформації стосовно більшості видів професійної таємниці, констатує А. А. Рожнов, не має абсолютно характеру, оскільки нормативно-правовими актами передбачено цілу низку випадків, які зобов'язують носіїв відповідної інформації надати її у розпорядження уповноважених органів (наприклад, правоохоронних чи контролюючих) та їх посадовим особам. Лише адвокатська таємниця та таємниця сповіді підлягають безумовному дотриманню. Встановлена законом заборона, за загальним правилом, діє безстроково, тобто продовжує діяти після припинення безпосередніх відносин між суб'єктами, а також після смерті особи, через спілкування з якою представник відповідної професії став власником конфіденційної інформації³.

Деякі вчені зазначають, що ознакою професійної таємниці є те, що *«інформація не відноситься до відомостей, що становлять державну таємницю»*⁴. С. М. Меркулова зазначає, що ознакою

¹ Рожнов А. А. Уголовно-правовая охрана профессиональной тайны : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / А. А. Рожнов ; Казан. гос. ун-т. – Казань, 2002. – С. 16.

² Красавчикова Л. О. Личная жизнь граждан под охраной закона / Л. О. Красавчикова. – М. : Юрид. лит., 1983. – С. 126.

³ Там само. – С. 17.

⁴ Рожнов А. А. Уголовно-правовая охрана профессиональной тайны : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / А. А. Рожнов ; Казан. гос. ун-т. – Казань, 2002. – С. 15.

професійної таємниці є те, що інформація не входить до переліку відомостей, які складають загальнодоступну інформацію чи державну таємницю¹. Державна таємниця (секретна інформація) – вид таємної інформації, що охоплює відомості у сфері оборони, економіки, науки і техніки, зовнішніх відносин, державної безпеки та охорони правопорядку, розголошення яких може завдати шкоди національній безпеці України та які визнані у порядку, встановленому законом, державною таємницею і підлягають охороні державною².

На думку деяких учених, ознакою професійної таємниці є *«застосування заходів охорони секретності конфіденційних відомостей особою, якій вони були довірені внаслідок здійснення професійних обов'язків»*³. До заходів охорони секретності можна віднести такі заходи, як обмеження кола осіб, що мають доступ до інформації, яка становить професійну таємницю; організація спеціального діловодства з документами, що містять професійну таємницю; використання технічних засобів для запобігання несанкціонованому доступу до електронних та інших носіїв інформації, які містять професійну таємницю.

Дискусійною, на нашу думку, є ознака професійної таємниці, яка передбачає, що *«конфіденційна інформація, як правило, зачіпає приватне життя її власника»*⁴. З такою ознакою неможливо погодитись у повній мірі через те, що не завжди предметом професійної таємниці виступають особисті чи приватні таємниці. Так, наприклад, при здійсненні аудиторської діяльності відбувається

¹ Меркулова С. Н. Уголовно-правовая охрана профессиональной тайны : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / С. Н. Меркулова ; Нижегород. филиал гос. ун-та. – Нижний Новгород, 2007. – С. 10.

² *Примітка.* Основними ознаками секретної інформації є, по-перше, належність конкретних відомостей до визначених законодавством про державну таємницю сфер; по-друге, наявність потенційної загрози національній безпеці у випадку розголошення цих відомостей; по-третє, засекречування інформації відповідно до встановленої законодавством процедури; по-четверте, застосування державною заходів щодо охорони такої інформації (Див.: Кормич Б. А. Інформаційне право : підручник / Б. А. Кормич. – Х. : БУРУН і К., 2011. – С. 177).

³ Меркулова С. Н. Уголовно-правовая охрана профессиональной тайны : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / С. Н. Меркулова ; Нижегород. филиал гос. ун-та. – Нижний Новгород, 2007. – С. 12.

⁴ Там само. – С. 12–13.

ся перевірка даних бухгалтерського обліку і показників фінансової звітності суб'єкта господарювання з метою висловлення незалежної думки аудитора про її достовірність в усіх суттєвих аспектах та відповідність вимогам законів України, положень (стандартів) бухгалтерського обліку або інших правил (внутрішніх положень суб'єктів господарювання) згідно із вимогами користувачів.

У результаті проведеного дослідження можна надати визначення поняття «професійна таємниця». **Професійна таємниця** – це інформація обмеженого доступу, що стала відомою або була довірена представнику певної професії через виконання ним своїх професійних чи службових обов'язків, неправомірне розголошення чи використання якої може спричинити настання негативних наслідків як для власника такої інформації, так і для інших осіб, чиї інтереси захищаються законом.

У зв'язку з наявними протилежними позиціями науковців із приводу визначення природи професійної таємниці сьогодні немає єдності у поглядах на різновиди професійної таємниці. На думку І. Л. Петрухіна, особисті таємниці є основою професійних таємниць. До професійних таємниць, на думку науковця, належать: медична таємниця, таємниця судового захисту, таємниця усиновлення, таємниця сповіді, таємниця досудового слідства, таємниця нотаріальних дій та таємниця записів актів громадянського стану¹. До різновидів професійної таємниці, на думку А. А. Рожнова, належать: лікарська таємниця, адвокатська таємниця, таємниця сповіді, нотаріальна таємниця, таємниця зв'язку, таємниця усиновлення, аудиторська таємниця². Такої ж позиції дотримується І. В. Смолькова, проте додає до вищезазначених різновидів професійної таємниці ще й банківську та конфіденційну інформацію журналістів (редакційну таємницю)³. Г. В. Виноградова наголошує, що до професійної таємниці належать такі види інформації з обмеженим доступом:

¹ Петрухин И. Л. Личная жизнь: пределы вмешательства / И. Л. Петрухин. – М. : Юрид. лит., 1989. – С. 14.

² Рожнов А. А. Уголовно-правовая охрана профессиональной тайны : автореф. дис. канд. юрид. наук : 12.00.08 / А. А. Рожнов. – Казань, 2002. – С. 15–17.

³ Смолькова И. В. Проблемы охраняемой законом тайны в уголовном процессе : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.09 / И. В. Смолькова ; Акад. управления МВД России. – М., 1998. – С. 25.

лікарська таємниця, професійна таємниця суддів, адвокатська таємниця, таємниця вчинення нотаріальних дій (нотаріальна таємниця), аудиторська таємниця, таємниця усиновлення, журналістська таємниця¹.

Виокремлюючи певні види інформації з обмеженим доступом, С. Н. Меркулова до професійної таємниці відносить банківську таємницю, лікарську таємницю, адвокатську таємницю, нотаріальну таємницю, журналістську й редакційну таємницю, секрети майстерності, податкову таємницю, відомості про заходи безпеки щодо суддів, посадових осіб, правоохоронних та контролюючих органів, службову інформацію щодо ринку цінних паперів; геологічну інформацію про надра². Видами професійної таємниці у кримінальному процесі, на думку З. В. Макарової, можуть бути: службова, медична, слідча, комерційна, адвокатська, таємниця наради суддів (для судді)³.

Сьогодні науковці схильні до простого перерахування різновидів професійних таємниць, ніж пошуку підстав для розробки їх класифікації. Усталене віднесення одних таємниць до категорії професійних у сучасних умовах динамічного розвитку суспільних відносин не має продуктивного результату наукових досліджень. Тому критичне осмислення проблеми класифікації професійних таємниць потребує діалектичного підходу до розуміння сукупності суспільних відносин, що виникають з приводу збереження певної інформації, яка стає предметом професійної таємниці. Таким чином, за сферою професійної діяльності можливо виокремити певні різновиди професійних таємниць: по-перше, **професійні таємниці юридичної діяльності**, зокрема, таємниця суддів або «нарадчої кімнати суддів», слідча таємниця, професійна таємниця експерта, адво-

¹ Виноградова Г. Професійна таємниця в міжнародно-правових джерелах: окремі питання регулювання та використання в законодавстві України [Електронний ресурс] / Г. Виноградова. – Режим доступу: <http://www.justinian.com.ua/print.php?id=2219>. – Заголовок з екрана.

² Меркулова С. Н. Уголовно-правовая охрана профессиональной тайны : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / С. Н. Меркулова ; Нижегород. филиал гос. ун-та. – Нижний Новгород, 2007. – С. 13.

³ Макарова З. В. Гласность уголовного процесса : монография / З. В. Макарова. – Челябинск : ЧГТУ, 1993. – С. 133.

катська таємниця, професійна таємниця нотаріальних дій, а також записів актів громадянського стану, таємниця усиновлення; по-друге, **професійні таємниці господарської та фінансово-економічної діяльності**, зокрема, банківська таємниця, комерційна таємниця, аудиторська та податкова таємниця; по-третє, **професійні таємниці діяльності з надання послуг**, зокрема, журналістська, таємниця сповіді, таємниця листування, телефонних та інших переговорів, лікарська таємниця.

В статье анализируется понятие и природа профессиональной тайны. Исследуются общие признаки профессиональной тайны и ее разновидности.

This article is analyzed the problems of concept a professional secret. Also the types and the characteristics of professional secrecy are analyzed.

Рекомендовано до опублікування на засіданні лабораторії «Використання сучасних досягнень науки і техніки у боротьбі зі злочинністю» НДІ ВПЗ імені академіка В. В. Сташиса НАПрН України (протокол № 6 від 12 червня 2013 р.).

*Рецензент – доктор юридичних наук, професор академік НАПрН України **В. Ю. Шепітько**.*